

Anonymizované znění

Překlad

C-50/22 - 1

Věc C-50/22

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

25. ledna 2022

Předkládající soud:

Cour d'appel de Paris (Francie)

Datum předkládacího rozhodnutí:

16. prosince 2021

Navrhovatelka:

SOGEFINANCEMENT

Odpůrci:

RW

UV

[omissis]

COUR D'APPEL DE PARIS (odvolací soud v Paříži, Francie)

Pôle 4 – Chambre 9 - A (sekce 4 – senát 9 – A)

**ROZHODNUTÍ ZE DNE 16. PROSINCE 2021, KTERÝM SE
PŘEDKLÁDÁ PŘEDBĚŽNÁ OTÁZKA K ROZHODNUTÍ SOUDNÍMU
DVORU EVROPSKÉ UNIE,**

[omissis]

ODVOLATELKA

SOGEFINANCEMENT, zjednodušená akciová společnost, zastoupená svými zákonnými zástupci, kteří mají jako takoví bydliště v uvedeném sídle

[omissis]
92724 NANTERRE CEDEX

[omissis]

ODPŮRCI

RW

[omissis]
93160 NOISY LE GRAND

[omissis]

UV

[omissis]
93160 NOISY LE GRAND

[omissis] [formální náležitosti]

SKUTKOVÉ OKOLNOSTI, ŘÍZENÍ A NÁROKY STRAN

Dne 5. listopadu 2011 poskytla společnost Sogefinancement RW a UV osobní úvěr ve výši 15 362,90 eur, splatný v 84 měsíčních splátkách po 430,85 eurech bez pojištění, a to s roční pevnou výpůjční úrokovou sazbou 7,60 %.

Dne 20. října 2015 se strany dohodly na restrukturalizaci dluhu ve výši 15 362,90 eur tak, že bude splatný v 83 měsíčních splátkách po 258,54 eurech ode dne 15. prosince 2015.

Na základě žaloby směřující primárně k tomu, aby byla RW a UV uložena povinnost k zaplacení zbývajících dlužných částek, tribunal d'instance du Raincy (soud v Raincy, Francie) rozsudkem vydaným v řízení za osobní účasti stran dne 25. ledna 2018:

- prohlásil žalobu na zaplacení za přípustnou,
- rozhodl o neplatnosti smlouvy uzavřené stranami dne 5. listopadu 2011,
- vyloučil použití článku 1231-6 code civil (občanský zákoník) a článku L. 313-3 code monétaire et financier (měnový a finanční zákoník),

- uložil RW a UV povinnost zaplatit společnosti Sogefinancement částku 1 309,65 eur z titulu smlouvy o úvěru, a konstatoval, že tato částka se nebude úročit,
- připomněl článek L. 311-48 (nyní L. 341-8) code de la consommation (spotřebitelský zákoník) a konstatoval, že částka, kterou RW a UV dluží, bude snížena o úroky ve výši zákonné sazby vypočtené z úroků obdržených věřitelem,
- poskytl RW a UV lhůtu k zaplacení, takže tito budou povinni dluh zaplatit v šesti měsíčních splátkách po 200 eurech a v poslední splátce sestávající ze zbytku dluhu, jinak se celá dlužná částka stane okamžitě splatnou,
- ve zbývajících částech nároky společnosti Sogefinancement zamítl.

Poté, co ověřil přípustnost žaloby, uplatnil soud z úřední povinnosti námitku vycházející z porušení článku L. 312-25 spotřebitelského zákoníku a rozhodl, že jelikož prostředky byly dlužníkům vyplaceny dříve než sedm dní po přijetí nabídky úvěru, musí být smlouva podle článku 6 občanského zákoníku zrušena.

Prohlášením ze dne 24. května 2018 se Sogefinancement proti tomuto rozhodnutí odvolala.

Podle svých posledních návrhových žádání předložených dne 8. února 2021 odvolatelka žádá, aby odvolací soud:

- zrušil nebo alespoň změnil rozsudek, který je předmětem odvolání, ve všech jeho bodech,
- zamítl veškeré návrhy RW a UV,
- prohlásil námitku vycházející z neplatnosti smlouvy za nepřipustnou nebo, podpůrně, ji zamítl,
- prohlásil návrh dlužníků směřující k zániku práva na smluvní úroky za nepřipustný a odmítl ho,
- konstatoval, že bylo rozhodnuto o uplynutí lhůty, nebo, podpůrně, rozhodl o ukončení smlouvy o úvěru,
- uložil RW a UV společně a nerozdílně povinnost zaplatit jí částku 13 974,41 eur mimo úroků ve smluvní výši 7,60 % ročně ode dne 31. července 2018, s výhradou ověření plateb provedených po 30. červenci 2018,
- podpůrně, v případě neplatnosti smlouvy, uložil jim *in solidum*, aby jí zaplatili částku 28 000 eur z titulu navrácení zapůjčených peněžních prostředků mimo úroků ve výši zákonné sazby, a konstatoval, že jsou nadále povinni zaplatit částku 517,40 eur mimo úroků ve výši zákonné sazby,

- podpůrně, v případě zániku práva na smluvní úroky, uložil RW a UV *in solidum*, aby jí zaplatili částku 2 504,36 eur mimo úroků ve výši zákonné sazby ode dne 6. března 2017,
- zamítl návrh RW a UV na poskytnutí dodatečné lhůty a, podpůrně, konstatoval okamžitou splatnost pohledávky v případě nedodržení lhůty jediné splátky,
- uložil jim zaplatit jí částku 1 000 eur z titulu článku 700 code de procédure civile (občanský soudní řád).

S odkazem na ustanovení článků L. 311-14 a R. 632-1 spotřebitelského zákoníku ve znění použitelném v projednávané věci odvolatelka tvrdí, že soud prvního stupně nemohl z úřední povinnosti rozhodnout o neplatnosti smlouvy, jelikož dovolat se ochranného ustanovení veřejného pořádku může pouze spotřebitel; vytýká mu překročení pravomoci. Tvrdí, že neplatnost smlouvy nelze namítat po uplynutí pětileté promlčecí lhůty podle článku L. 110-4 code de commerce (obchodní zákoník).

Kromě toho uvádí, že sedmidenní lhůta pro uvolnění prostředků byla řádně dodržena, a vytýká, že došlo k záměně mezi vnitřním postupem „*uvolnění*“ prostředků a jejich skutečným vyplacením dlužníkům; poznamenává, že dlužníci nedokládají datum, kdy prostředky obdrželi.

Upřesňuje výši své pohledávky.

A konečně, dovolává se promlčení nároku RW a UV souvisejícího se zánikem práva na smluvní úroky.

Svémi návrhovými žádáními předloženými dne 29. října 2018 požadují RW a UV, aby odvolací soud:

- potvrdil rozsudek, který je předmětem odvolání, ve všech jeho bodech s výjimkou toho, ve kterém stanovil pohledávku společnosti Sogefinancement na jistinu ve výši 1 309,65 eur,
- jim společně a nerozdílně uložil povinnost zaplatit společnosti, která podala odvolání, jistinu ve výši 517,40 eur navýšenou o úroky ve výši zákonné sazby běžící od doručení tohoto rozsudku,
- podpůrně, rozhodl o zániku práva společnosti Sogefinancement na smluvní úroky a stanovil jim co nejdelší lhůty k zaplacení za účelem splacení jejich dluhu,
- zamítl návrhy společnosti Sogefinancement a uložil jí, aby jim na základě článku 700 občanského soudního řádu zaplatila částku 2 000 eur.

Odpůrci tvrdí, že skutečnost, že použitelná ustanovení mají povahu ustanovení veřejného pořádku, odůvodňuje, že soud prvního stupně z úřední povinnosti

uplatnil podle článku L. 141-4 spotřebitelského zákoníku neplatnost smlouvy. S odkazem na článek 2224 občanského zákoníku rovněž tvrdí, že pětiletá promlčecí lhůta u žalob na neplatnost neběží ode dne uzavření smlouvy, nýbrž ode dne, kdy se držitel práva dozvěděl nebo měl dozvědět o skutečnostech, které mu umožňují podat žalobu, v tomto případě jednání u soudu prvního stupně.

Odpůrci tvrdí, že odvolatelka při uvolnění prostředků nedodržela sedmidenní lhůtu zakotvenou v článku L. 311-14 spotřebitelského zákoníku ve znění použitelném v projednávané věci, a podivují se, že banka nedokládá datum převodu zapůjčených peněžních prostředků.

Dovolávají se toho, že vyloučení úročení je odůvodněno na základě článku 1343-5 občanského zákoníku, a poukazují na chybu soudu prvního stupně při výpočtu částky, kterou jim zbývá zaplatit.

Zmiňují choulostivou finanční situaci.

[omissis] [procesní úvahy]

Poté, co si obstaral vyjádření stran a stanovisko ministère public (státní zastupitelství), předložil odvolací soud rozhodnutím vydaným dne 1. července 2021 Cour de cassation (Kasační soud, Francie) žádost o stanovisko k následujícím dvěma otázkám:

– může soud s ohledem na článek L. 141-4, nyní článek R. 632-1, spotřebitelského zákoníku, článek 6 občanského zákoníku, článek L. 110-4 obchodního zákoníku a výklad směrnice 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 ze strany Evropského soudního dvora ohledně úlohy soudu při dodržování ustanovení evropského veřejného hospodářského pořádku uplatnit z úřední povinnosti neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru, a to zejména podle článku L. 312-25 spotřebitelského zákoníku, po uplynutí pětileté promlčecí lhůty uplatnitelné vůči jedné ze stran?

– může soud s ohledem na článek L. 141-4, nyní článek R. 632-1, spotřebitelského zákoníku, článek 6 občanského zákoníku, článek L. 110-4 obchodního zákoníku a výklad směrnice 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 ze strany Evropského soudního dvora ohledně úlohy soudu při dodržování ustanovení evropského veřejného hospodářského pořádku rozhodnout zejména podle článku L. 312-25 spotřebitelského zákoníku o neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru, a to při neexistenci jakéhokoli návrhu na zrušení pocházejícího od některé ze stran?

Dne 21. října 2021 vydal Cour de cassation (Kasační soud) stanovisko, že otázky musí být soudem, který o sporu rozhoduje, podle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie předloženy Soudnímu dvoru Evropské unie.

Dne 30. listopadu 2021 předložila odvolatelka vyjádření, v němž uvádí, že článek L. 311-17 spotřebitelského zákoníku, který stanoví nemožnost dát prostředky

k dispozici před uplynutím sedmidenní lhůty, se k článku 14 uvedené směrnice vztahuje pouze nepřímo, a navrhla formulaci dvou předběžných otázek s tím, že odkazuje na zásadu právní jistoty a zásadu procesní autonomie států.

Odpůrci dali dne 10. listopadu 2021 na vědomí, že k možnosti podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se nebudou vyjadřovat.

[omissis]

ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ

Je nesporné, že spor se řídí ustanoveními článku L. 311-1 a násl. spotřebitelského zákoníku, jak plynou z loi n° 2010-737 (zákon č. 2010-737) vyhlášeného dne 1. července 2010, který do vnitrostátního práva promítá ustanovení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 28. dubna 2008 (nyní článek L. 312-1 a násl. téhož zákoníku).

Soud prvního stupně z úřední povinnosti rozhodl o neplatnosti sporné smlouvy o úvěru z důvodu, že prostředky byly v rozporu s bývalým článkem L. 311-14 (nyní L. 312-25) spotřebitelského zákoníku poukázány dlužníkům před uplynutím lhůty pro odstoupení od smlouvy.

Odvolatelka soudu prvního stupně vytýká, že překročil své pravomoci z důvodu, že neplatnosti smlouvy se na základě těchto ustanovení, která odpovídají ochrannému veřejného pořádku, může dovolávat pouze některá ze stran; připomíná, že vzniklá neplatnost je neplatností relativní a že spotřebitel má možnost smlouvu, která je zrušována, potvrdit; zdůrazňuje, že dlužníci před soudem prvního stupně nepožadovali zrušení smlouvy ani se nedovolávali porušení článku L. 312-25.

Odvolatelka kromě toho uvádí, že soud prvního stupně se nemohl z úřední povinnosti dovolávat námitky, která je způsobilá způsobit zrušení smlouvy, nad rámec promlčecí lhůty, která je stanovena samotným dlužníkům k tomu, aby navrhli zrušení smlouvy.

Odpůrci si v odvolacím řízení osvojují odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, jehož potvrzení se domáhají. Tvrdí, že soud prvního stupně uplatnil ustanovení veřejného pořádku, podléhající kontradiktorní rozpravě, z úřední povinnosti oprávněně navzdory tomu, že sami návrh na zrušení smlouvy neformulovali.

S odkazem na články 1179 a 1180 občanského zákoníku odpůrci tvrdí, že porušení ustanovení veřejného pořádku v oblasti spotřebitelského úvěru jsou sankcionována absolutní neplatností, které se může domáhat každá dotčená osoba, jakož i státní zastupitelství, a že promlčecí lhůta začíná běžet ode dne, kdy se osoba, která se neplatnosti dovolává, o vadě dozvěděla, neboli v projednávaném

případě, pokud jde o soud, ode dne podání návrhu na zahájení řízení nebo ode dne konání jednání.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS byla do francouzského vnitrostátního práva promítnuta loi n° 2010-737 du 1er juillet 2010 (zákon č. 2010-737 ze dne 1. července 2010); je přímo použitelná vnitrostátními soudy.

Podle článku 14 této směrnice platí, že:

„1. Spotřebitel má k dispozici lhůtu čtrnácti kalendářních dnů na odstoupení od úvěrové smlouvy bez uvedení důvodu.

Lhůta pro odstoupení od smlouvy začíná běžet

- a) buď dnem uzavření úvěrové smlouvy, nebo*
- b) dnem, kdy spotřebitel obdrží smluvní podmínky a informace v souladu s článkem 10, pokud tento den nastane později než den uvedený v písmenu a) tohoto pododstavce.*

[...]

7. Tímto článkem není dotčeno žádné pravidlo vnitrostátního práva, které stanoví dobu, během které nemůže být plnění smlouvy zahájeno“.

Podle článku 22 „členské státy zajistí, aby se spotřebitelé nemohli vzdát práv, která jsou jim přiznána ustanoveními vnitrostátních právních předpisů provádějícími tuto směrnici nebo jí odpovídajícími“.

Podle článku 23 „členské státy stanoví pravidla pro sankce za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice a přijmou veškerá nezbytná opatření k zajištění jejich uplatňování. Stanovené sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující“.

Podle článku L. 311-14 spotřebitelského zákoníku ve znění použitelném na spor (nyní L. 312-25) „ve lhůtě sedmi dnů od přijetí smlouvy dlužníkem nesmí být věřitelem provedena žádná platba v jakékoli formě a z jakéhokoli titulu ve prospěch dlužníka nebo na jeho účet ani dlužníkem ve prospěch věřitele. Během téže lhůty nesmí dlužník z titulu dotčené transakce ve prospěch věřitele nebo na jeho účet ani složit jakýkoli vklad. Je-li dlužníkem podepsáno oprávnění k inkasu z jeho bankovního účtu, je pro jeho platnost a účinnost rozhodná platnost a účinnost smlouvy o úvěru“.

Je třeba uvést, že toto ustanovení zapadá do rámce výše uvedeného čl. 14 odst. 7.

Ve vnitrostátním právu se připouští, že vyplacení zapůjčených prostředků před uplynutím sedmidenní lhůty má na základě článku 6 občanského zákoníku, který stanoví, že se nelze na základě zvláštních dohod odchýlit od zákonů, které mají význam z hlediska veřejného pořádku a dobrých mravů, za následek neplatnost smlouvy. Zrušení smlouvy s sebou pro dlužníka nese povinnost zapůjčené peněžní prostředky vrátit.

Podle článku L. 141-4, nyní článku R. 632-1, spotřebitelského zákoníku platí, že *„soud může ve sporech vyplývajících z použití tohoto zákoníku z úřední povinnosti uplatnit všechna jeho ustanovení. Poté, co si obstará vyjádření stran, vyloučí soud z úřední povinnosti použití doložky, jejíž zneužívající povaha vyplývá z okolností sporu“*.

Podle článku L. 311-52 spotřebitelského zákoníku platí, že *„žaloby věřitele na zaplacení v souvislosti s prodlením dlužníka musí být pod sankcí prekluze podány ve lhůtě dvou let od události, na níž jsou založeny“*.

Podle článku L. 110-4 obchodního zákoníku platí, že *„závazky vzniklé z obchodního styku mezi obchodníky nebo mezi obchodníky a neobchodníky se promlčují v pětileté promlčecí lhůtě, nevztahují-li se na ně zvláštní promlčecí lhůty kratší“*.

Podle článku 2224 občanského zákoníku platí, že *„v případě osobních žalob nebo žalob týkajících se movitého majetku dochází k promlčení ve lhůtě pěti let ode dne, kdy se držitel práva dozvěděl nebo měl dozvědět o skutečnostech, které mu je umožňovaly podat“*.

Žaloby spotřebitele – včetně žalob na zrušení smlouvy – se stejně jako návrhy na zrušení smlouvy uplatněné spotřebitelem cestou námítky promlčují ve lhůtě pěti let od uzavření smlouvy, zakotvené v článku 110-4 obchodního zákoníku i v článku 2224 občanského zákoníku. Tato pravidla o promlčení naopak nebrání spotřebiteli, aby proti žalobě na zaplacení za všech okolností uplatnil hmotněprávní námítku, a tím zcela nebo zčásti zmařil nárok věřitele, aniž by z toho měl jakoukoli další výhodu.

Bylo rozhodnuto, že stanovení přiměřených žalobních lhůt formou promlčecích lhůt není takové povahy, aby prakticky znemožňovalo nebo nadměrně ztěžovalo výkon práv přiznaných spotřebiteli; směřuje k zabránění možnosti, aby byla smlouva donekonečna napadána, a zohledňuje tak základní zásadu právní jistoty (rozsudek ze dne 6. října 2009, Asturcom Télécommunications, C-40/08).

Rozhodnuto však bylo též to, že zásada efektivity ustanovení výše uvedené směrnice brání tomu, aby sankce neplatnosti smlouvy o úvěru spojená s povinností vrátit prostředky podléhala podmínce, že neplatnost musí být namítnuta spotřebitelem v tříleté promlčecí lhůtě (rozsudek ze dne 5. března 2020, OPR - finances, C-679/18).

Soudnímu dvoru Evropské unie je proto třeba předložit předběžnou otázku níže uvedeného znění.

Kromě toho podle článků 4 a 5 občanského soudního řádu platí, že „*předmět sporu je určen nároky stran*“ a „*soudce je povinen rozhodnout o všem, co je navrženo, a pouze o tom, co je navrženo*“.

Tato ustanovení, která vycházejí z procesní autonomie států, brání tomu, aby soud rozhodoval *ultra petita*.

„*Dispoziční zásada*“, uznávaná právem Evropské unie zejména proto, že přispívá k právní jistotě, rovněž vylučuje, aby soud formuloval protinávrh.

Článek L. 141-4, nyní R. 632-1, spotřebitelského zákoníku přesto za účelem zajištění účinnosti ochrany spotřebitele stanovené výše uvedenou směrnicí stanoví, že ve sporech vyplývajících z použití tohoto zákoníku může soud z úřední povinnosti uplatnit všechna jeho ustanovení; poté, co si obstará vyjádření stran, vyloučí soud z úřední povinnosti použití doložky, jejíž zneužívající povaha vyplývá z okolností sporu.

Podle tohoto naposledy uvedeného ustanovení se ve vnitrostátním právu připouští, že soud může z úřední povinnosti rozhodnout o tom, že právo věřitele na smluvní úroky zaniklo, i tehdy, pokud se k tomu spotřebitel nevyjádřil, ať už se dostavil, nebo nedostavil na jednání, byla-li námitka předmětem kontradiktorní rozpravy.

Ve vnitrostátním právu není dovolávání se neplatnosti smlouvy pouze hmotněprávní námitkou ve vztahu k návrhu na zaplacení podanému věřitelem, nýbrž samostatným nárokem.

Nad rámec toho, co bylo řečeno o s tím souvisejícím promlčení, zrušení smlouvy soudem bez návrhu spotřebitele – ať už se dostavil, nebo nedostavil na jednání – nebo bez souhlasu s takovým zrušením poté, co soud z úřední povinnosti uplatnil vadu, která může být takovou neplatností sankcionována, může být na újmu dispoziční zásadě a individuální a kolektivní právní jistotě.

Zásada efektivity, která musí obecně směřovat k odrazení profesionálů od nesouladných praktik, však musí zohlednit nízkou účast spotřebitelů na soudní rozpravě, z čehož však nelze na individuální úrovni vyvozovat ani uznání opodstatněnosti návrhů věřitele, ani souhlas s případným zrušením smlouvy.

Je proto důležité dotázat se Soudního dvora níže uvedeným způsobem na podmínky nutné k nastolení rovnováhy mezi zásadou efektivity, zásadou dispoziční a zásadou právní jistoty ve vztahu k rozhodnutí soudu o neplatnosti smlouvy o úvěru z úřední povinnosti, aniž by se spotřebitel k této věci vyjádřil.

Z TĚCHTO DŮVODŮ

Soud

[omissis]

s ohledem na článek 267 Smlouvy o fungování Evropské unie,

– přerušuje řízení do doby, než Soudní dvůr Evropské unie rozhodne o těchto předběžných otázkách:

1. Brání zásada efektivity sankce plynoucí ze článku 23 směrnice 2008/48/ES s ohledem na zásady právní jistoty a procesní autonomie států tomu, aby soud mohl z úřední povinnosti uplatnit ustanovení vnitrostátního práva vycházející z článku 14 výše uvedené směrnice a spojené v tomto právu s neplatností smlouvy nad rámec pětileté promlčecí lhůty stanovené spotřebiteli k tomu, aby se cestou žaloby nebo námítky domáhal neplatnosti smlouvy o úvěru?

2. Brání zásada efektivity sankce plynoucí ze článku 23 směrnice 2008/48 s ohledem na zásadu právní jistoty, zásadu procesní autonomie států a dispoziční zásadu tomu, aby soud mohl rozhodnout o neplatnosti smlouvy o úvěru poté, co z úřední povinnosti uplatnil ustanovení vnitrostátního práva vycházející z článku 14 výše uvedené směrnice, aniž by takové zrušení spotřebitel navrhl nebo s ním alespoň souhlasil?

[omissis]